

FLASH PAPER nr. 3 van het Observatorium

Recreatief gebruik van lachgas in de openbare ruimte in het BHG

Een verkennende bevraging bij preventie-, veiligheids- en netheidsdiensten

Frédérique Bawin & Jean-Lionel Lacour (Observatory) - Analisten

APRIL 2023

1. Inleiding

De populariteit van het gebruik van lachgas om recreatieve redenen gaat in golven. Recent lazen we in de media (bv. Bruzz, 2023, "*Lachgasulzen doen Brusselse verbrandingsovens stilvallen*") en ontvingen we bij safe.brussels het bericht dat de verwerking van lachgasflessen momenteel steeds vaker tot explosies in de verbrandingsovens van de afvalverwerkingsmaatschappij leidt. Deze vaststelling heeft aanleiding gegeven tot een verkennende bevraging bij professionelen actief in de veiligheids- en netheidsdiensten in het BHG over het gebruik van lachgas. De resultaten hiervan worden in deze Flash Paper besproken.

Wat is lachgas?

Lachgas (distikstofoxide) wordt reeds decennia als narcose- en pijnstillend middel in de geneeskunde gebruikt. Daarnaast heeft het gas meerdere industriële toepassingen, zo wordt het veelvuldig gebruikt als drijfgas in de auto- en voedingsindustrie (bv. slagroomsputten) (Trimbos-instituut, 2018). Door zijn lichte euforische effecten wordt de psychoactieve stof ook recreatief gebruikt om een roes op te wekken. De effecten van lachgas treden onmiddellijk op en zijn kortstondig. Het gas wordt meestal met behulp van een ballon geïnhaleerd vanuit lachgascilinders of (slagroom)patronen. Hoewel incidenteel gebruik van lachgas weinig tot geen gezondheidsschade veroorzaakt, kunnen er neveneffecten op korte termijn optreden zoals duizeligheid, desoriëntatie, hoofdpijn, tintelingen, vrieswonden, zuurstoftekort (verhoogd risico in combinatie met alcohol) en neurotoxiciteit. Langdurig gebruik van grote hoeveelheden kan daarentegen leiden tot ernstige chronische neveneffecten, waaronder neurologische schade (bv. verlammingen), chronische toxiciteit, psychiatrische symptomen (bv. psychoses), anaemia, enz. (EMCDDA, 2022; Nabben et al., 2021; van Amsterdam et al., 2021).¹

1. Verschillende instituten brachten reeds gedetailleerde factsheets over lachgas uit, met informatie over de werking, effecten en de risico's over het gebruik lachgas. Het zou ons in deze Flash paper te ver leiden om hier dieper op in te gaan en we verwijzen graag naar deze publicaties indien u hierover meer informatie wenst (bv. Trimbos-instituut, 2018; de druglijn, 2022; Sciensano, 2020).

Gebruik van lachgas

Het recreatief gebruik van lachgas neemt toe in Europa (Nabben et al., 2021; van Amsterdam et al., 2022) en de niveaus van gebruik die nu waargenomen worden, zijn relatief nieuw (EMCDDA, 2022). Cijfers uit 2019 tonen aan dat 30,4% van de mensen die drugs gebruiken afkomstig uit Brussel ooit lachgas heeft gebruikt in zijn of haar leven. Er zijn aanwijzingen dat het gebruik nadien is gestegen omwille van de COVID-19 pandemie (bv. lockdownfeestjes) en de media-aandacht, al lijkt het nog steeds hoofdzakelijk om incidenteel en experimenteel gebruik te gaan (Eurotox, 2022). Uit een meer recente bevraging bij middelbare scholieren in Vlaanderen en Nederlandstalige scholen in Brussel (schooljaar 2021-2022) blijkt dat 4,3% ooit lachgas heeft gebruikt (VAD, 2023).

Regel- en wetgeving in België en het BHG

Lachgas is legaal verkrijgbaar in België. Als gevolg van een wetswijziging in 2021 is de verkoop van lachgaspatronen aan minderjarigen niet langer toegelaten, inclusief de online verkoop (inwerkingtreding wet: februari 2022).² Door deze wetswijziging is het ook verplicht om op de metalen patronen een vermelding aan te brengen dat lachgas gevaarlijk is.

Op niveau van het BHG verbiedt het Gemeenschappelijk Algemeen Politiereglement voor de 19 gemeenten het gebruik en het bezit van lachgas voor recreatieve doeleinden sinds 2020 (Artikel 43.11 van het APR, 2020)³. Indien iemand dit verbod niet respecteert, kan hij of zij bestraft worden met een administratieve sanctie (meest voorkomend is een geldboete tot 350 euro).⁴

Indien het afval afkomstig van het gebruik van lachgas wordt achtergelaten op plaatsen waar dit niet toegelaten is (sluikstorten) dan is de dader strafbaar.⁵ Aangezien lachgas als een gevaarlijk goed wordt beschouwd, wordt het vervoer ervan over de weg gereguleerd door het ADR⁶. Het vervoer vereist bijgevolg de nodige machtigingen en vervoersdocumenten, kleine hoeveelheden uitgezonderd. Het ontbreken van de nodige documenten en vergunningen kan leiden tot een boete van maximaal 2750 euro.

2. Methodes

Voor deze publicatie werden professionele actoren actief binnen de preventie-, veiligheids- en de netheidsdiensten in het BHG bevraged over lachgasafval en -gebruik en over inbreuken op de regelgeving. Ze ontvingen hiervoor een korte vragenlijst met open vragen via e-mail. In de vragenlijst werd zowel kwantitatieve informatie (bv. aantal pv's) als kwalitatieve informatie verzameld. De actoren gaven hun akkoord voor het gebruik en de verspreiding van de door hen verstrekte informatie.

De volgende instanties werden gecontacteerd: Leefmilieu Brussel; Net Brussel; Brussel-Energie; de sanctionerend ambtenaren, preventiediensten (preventieambtenaren en interne evaluatoren)⁷ en de

2. Wet tot wijziging van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten, teneinde de verkoop aan minderjarigen van metalen patronen met distikstofmonoxide te verbieden, Belgisch Staatsblad 23 februari 2021, p.16512

3. Artikel 43.11 van het APR voor alle 19 Brusselse gemeenten, luidt: "Behoudens toelating van de bevoegde overheid is het verboden om op de openbare ruimte op voor het publiek toegankelijke plaatsen en op privé-eigendommen eender welke activiteit te verrichten die de openbare veiligheid of de veilige en vlotte doorgang in het gedrang kan brengen, zoals: bepaalde gevaarlijke stoffen zoals lachgas voor recreatieve doeleinden gebruiken of bezitten." (p. 36).

4. Een GAS kan ook een bemiddeling of een gemeenschapsdienst inhouden. In het geval van rechtspersonen kan het om een administratieve schorsing of intrekking van een vergunning gaan of de administratieve sluiting van een inrichting.

5. Ordonnantie van 14 juni 2012 betreffende afvalstoffen. Art. 18. Artikel 14. Van het APR voor alle 19 Brusselse gemeenten.

6. Europese overeenkomst betreffende het internationale vervoer van gevaarlijke goederen over de weg: https://unece.org/sites/default/files/2023-01/ADR2023_Vo1te.pdf

7. Verschillende preventieambtenaren en interne evaluatoren vergaarden informatie over het onderwerp via straathoekwerkers, onderhoudsdiensten, gemeenschapswachten en parkwachters van de gemeenten.

netheidsdiensten van de 19 gemeenten; en de zes politiezones van het BHG. In totaal ontvingen we van 44 bevrageden informatie (januari-februari 2023). Hiernaast hebben we een semigestructureerd interview afgenomen met een politiecommissaris, die expertise heeft op vlak van inbeslagnames van lachgas.

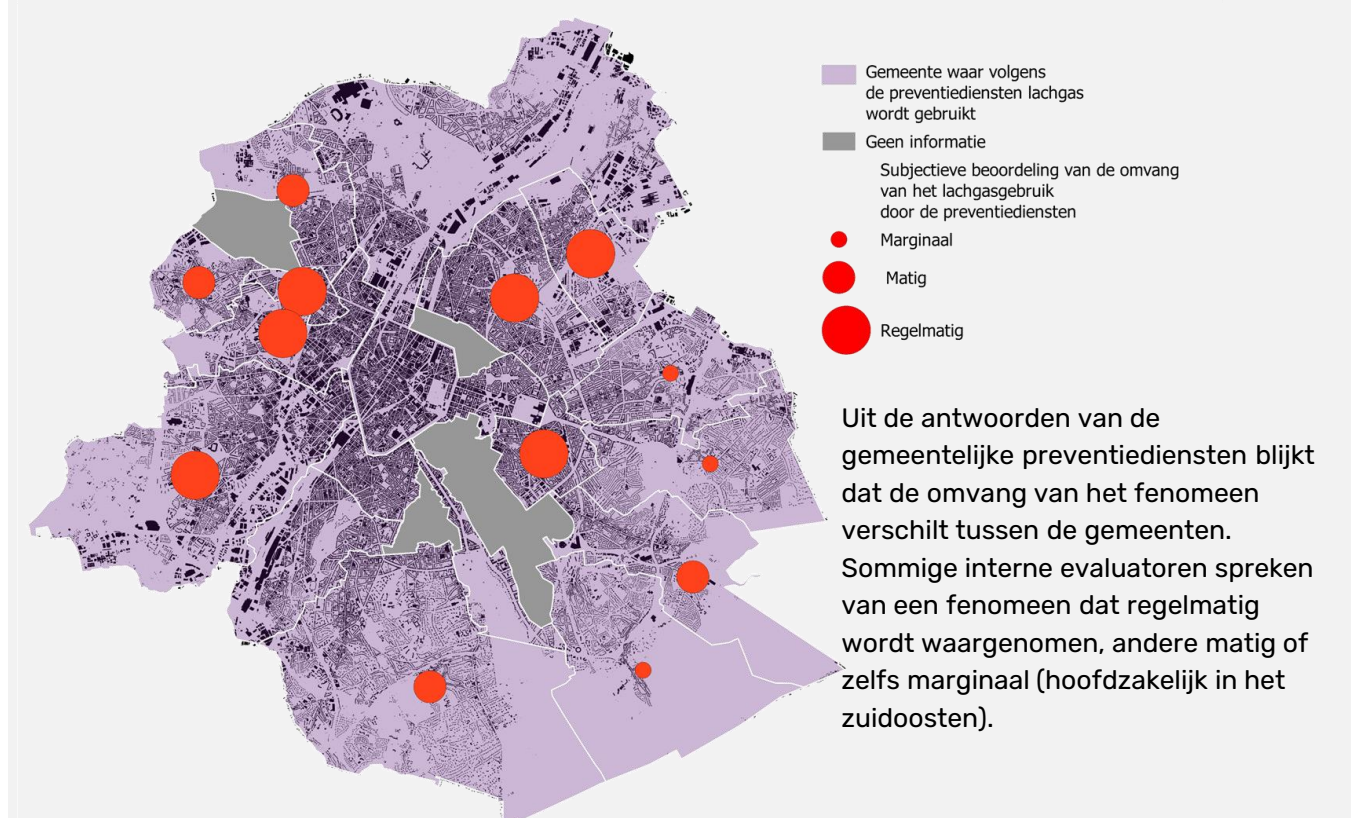
Het is belangrijk om op te merken dat dit verkennend onderzoek enkele beperkingen heeft. Ten eerste hebben sommige instanties uitgebreid geantwoord hebben op de vragenlijst, terwijl anderen weinig tot geen informatie konden aanleveren voor bepaalde vragen. Deze bevraging is bovendien niet representatief en we beschikken over onvoldoende gedetailleerde informatie om gemeentes, zones en regio's van het BHG met elkaar te vergelijken. Daarnaast is het op basis van de verkregen informatie onmogelijk uitspraken te doen over het aantal mensen dat lachgas gebruikt in het BHG noch over de hoeveelheid afval van lachgas dat in de openbare ruimte wordt achtergelaten. Bijgevolg kunnen we de omvang van het fenomeen en ernst hiervan niet volledig inschatten. De meeste informatie in deze verkennende bevraging is gebaseerd op het afval van lachgas en op pv's (art 43.11 APR). De actoren werden, naast cijfergegevens, bevraged over hun indrukken en persoonlijke mening. Op basis van deze korte bevraging trachten we een eerste inzicht te geven over het profiel van mensen die gebruiken, hun gebruiksmethoden en aankoopwijzen van lachgas in het BHG, maar het is onmogelijk om hiervan een accurate beschrijving te geven.

3. Resultaten

1. Bekendheid van het fenomeen

Het gebruik van lachgas is gekend bij alle actoren die we in het kader van deze bevraging contacteerden. Ze worden hier echter in verschillende mate mee geconfronteerd.

Figuur 1: Subjectieve beoordeling van de omvang van het afval van lachgas per gemeente

De preventiediensten van de gemeenten zijn op de hoogte van het fenomeen door de vaststellingen van straathoekwerkers, jongerenwerkers, gemeenschapswachten, parkwachters, onderhoudsdiensten en vegers van de openbare netheidsdiensten. Het fenomeen is voornamelijk gekend door de sporen van gebruik (=afval) die in de openbare ruimte worden vastgesteld. De politie en sanctionerend ambtenaren zijn tevens op de hoogte door de geregistreerde inbreuken (art. 43.11 van het APR) en de in beslagnames van lachgasflessen. Verder ontvingen enkele actoren klachten van inwoners in verband met overlast veroorzaakt door het gebruik van lachgas. Afgezien van repressie, is de kennis van de actoren in verband met lachgas(gebruik) ten slotte zelden tot soms gebaseerd op het contact met personen die lachgas gebruiken.

2. Lachgasgebruik

Verschillende elementen vormen aanwijzingen voor het gebruik van lachgas, waaronder het afval van lachgas dat in dit verkennend onderzoek een belangrijk 'spoor van gebruik' is, naast andere observaties en vaststellingen van de bevroegde actoren.

2.1 Gebruiksmotieven en -patronen

Volgens de meeste actoren wordt lachgas hoofdzakelijk voor recreatieve doeleinden gebruikt, bv. in een 'feestcontext'. Het afval van lachgas wordt bijvoorbeeld volgens een actor voornamelijk tijdens en na het weekend teruggevonden. Meerdere bevroegden geven aan dat er vooral in (een kleine) groep wordt geconsumeerd. Twee bevroegden geven aan dat het hoofdzakelijk om occasioneel of experimenteel gebruik zou gaan.

Het afval dat wordt teruggevonden in verband met het gebruik van lachgas bestaat uit verschillende soorten en elementen. Zo worden kleine metalen capsules (bv. slagroompatronen van 6,5 cm of 8g), flessen/tanks van diverse afmetingen (bv. 1-5 kg), crackers⁸ en ballonnen aangetroffen. Wat betreft het type lachgasflessen, gaat het zowel om flessen voor eenmalig gebruik als om hervulbare flessen.

Een duidelijke bevinding gebaseerd op deze bevraging is dat er een evolutie wordt waargenomen door de meeste actoren wat betreft de afmetingen van de lachgasproducten die worden aangetroffen, namelijk het gebruik van grotere flessen lachgas in plaats van capsules. Reeds meerdere jaren treft men kleine metalen capsules of patronen in de openbare ruimte aan. Sinds kort worden er vaker grotere lachgasverpakkingen, zoals lachgasflessen/-tanks, teruggevonden dan voorheen.

"Recentelijk, en anekdotisch, hebben de straathoekwerkers het gebruik van zeer grote flessen (zoals duikflessen) opgemerkt."

Een bevroegde spreekt van een *"significante en exponentiële toename sinds december 2022"* van lachgasflessen. Deze constatering geldt niet voor de kleinere lachgaspatronen of -capsules, die volgens sommige mensen op het terrein afnemen. De grote flessen hebben dus de plaats van de kleinere capsules ingenomen.

Een bevroegde merkt twee andere evoluties op die verband zou houden met de overgang van de kleinere capsules naar grotere flessen. Ten eerste duidt hij op de scheiding van de plaatsen waar flessen en ballonnen worden achtergelaten. Flessen die niet leeg zijn na eenmalig gebruik kunnen immers nogmaals gebruikt worden en worden bijgevolg terug meegenomen. Daarnaast vermeldt hij dat er *"zwarte ballonnen"* [wellicht latexballonnen] opgedoken zijn. Volgens deze persoon zouden dit type ballon beter kunnen uitzetten en dus een grotere hoeveelheid lachgas kunnen opnemen, wat bij de kleine capsules niet nodig was.

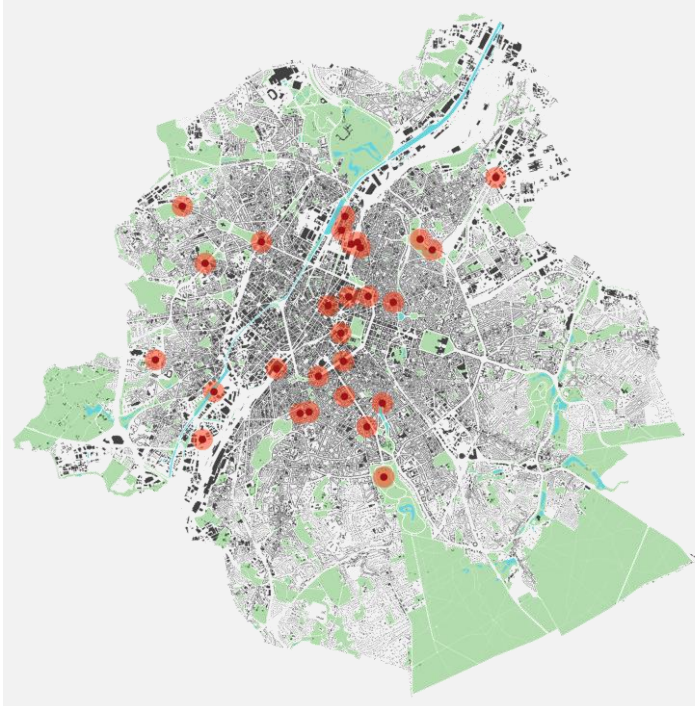
8. Crackers worden gebruikt voor het openen van de kleine metalen lachgaspatronen/-capsules. Crackers zijn discreter, goedkoper en minder omslachtig om de patronen te openen dan een lege slagroomsput.

Afgezien van de gebruikssporen die in de openbare ruimte worden aangetroffen, spreken de bevroegden zich verder zelden uit over gebruikspatronen van lachgas, omdat ze hier wellicht een beperkt zicht op hebben. Een bevroegde merkt bijvoorbeeld op dat er sinds eind 2021-begin 2022 een nieuw fenomeen wordt waargenomen, namelijk het gebruik van gearomatiseerde 'klik bolletjes'⁹ en het gebruik van smaakvloeistof. Volgens deze bevroegde willen sommigen smaak toevoegen aan het ingeademde gas en doen ze dit door vloeibare smaakstoffen aan de ballonnen toe te voegen voordat ze worden gevuld of door gearomatiseerde balletjes boven op de tanks te leggen.

2.2 Gebruiksccontext

De bevroegden rapporteren dat het afval van lachgas voornamelijk wordt aangetroffen op verborgen, afgelegen en rustige plaatsen waar weinig sociale controle is en op plaatsen waar jongeren samenkomen. Terugkerende voorbeelden zijn parken, pleintjes, steegjes en parkings, maar men vindt het afval ook aan de voet van gebouwen, sociale woningen, studentenkoten, voetbalvelden, metrostations, scholen, braakliggende terreinen, enz. Afgezien van deze discrete plaatsen meldt een respondent die verantwoordelijk is voor schoonmaakploegen dat de mensen op het terrein aangeven dat het afval hoofdzakelijk teruggevonden wordt in de buurt van uitgaansgelegenheden.

Figuur 2: Locaties waar het afval van het gebruik van lachgas het meest wordt aangetroffen volgens de operationele diensten van Net Brussel

Volgens de operationele diensten van Net Brussel is er in bepaalde wijken meer afval in verband met het gebruik van lachgas. Dit kan om buurten gaan met een concentratie aan bars, discotheken en cafés, maar ook om buurten buiten het centrum of rustigere plaatsen (bv. het Josaphatpark, grootschalige parkings).

Meerdere bevroegden geven aan dat lachgas zowel in de openbare als privéruimte gebruikt. Het zou gaan om bovengenoemde locaties en andere 'hangplaatsen' van jongeren (bv. inkomhallen, ondergrondse parkings van sociale woonblokken, nabij scholen) ("=hotspots"). Het lachgasgebruik zou volgens sommigen tot verschillende vormen van overlast leiden, waarover bewoners klachten hebben (bv. afval, geluidsoverlast, samenscholingen).

9. 'Klik bolletjes', 'click balletjes' of 'smaakballetjes' zijn bolletjes die aan sigaretten kunnen worden toegevoegd om deze smaak te geven (bv. van fruit en snoep). Het verkoop van tabak met aroma's is sinds enkele jaren verboden in de EU en België. Dit heeft wellicht geleid tot het ontstaan van 'klik bolletjes'. In België is het eveneens verboden om aroma's te verwerken in afzonderlijk verkochte technische elementen die de smaak van sigaretten kunnen wijzigen (FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu, 2021).

Een bevragee geeft aan dat het gebruik van lachgas in de openbare ruimte deels zou voortkomen uit de onmogelijkheid om elders te gebruiken (bv. jongeren die bij hun ouders wonen). Een andere bevragee geeft aan dat het gebruik van lachgas niet verborgen wordt en dat het voornamelijk 's nachts zou plaatsvinden. Verder merken verschillende bevrageeden op dat lachgas in groep in of op (geparkeerde) auto's wordt gebruikt. Sommigen van hen zetten hun muziek luid en de ramen van hun auto open wat tot geluidsoverlast leidt. Een bevragee spreekt in dit verband over het gebruik van lachgas in de context van zogenaamde "rodeo's"¹⁰. Volgens een andere actor vindt het gebruik in voertuigen plaats om op deze manier een privéruimte te creëren wanneer deze elders ontbreekt (bv. kot of thuis).

Naast de openbare ruimte wordt er volgens de bevrageeden in de privécontext gebruikt, zoals op feestjes thuis of op kot, maar ook op "raveparties". Deze conclusie lijkt soms gebaseerd te zijn op indirecte waarnemingen. Een bevragee vermoedt bijvoorbeeld dat de consumptie zowel binnen als buiten plaatsvindt vanwege de locaties waar de lege flessen en ballonnen worden gedumpt. Zo vinden ze zowel ballonnen zonder flessen terug als omgekeerd. Een andere bevragee merkt op dat de aanwezigheid van ballonnen zelden in pv's vermeld wordt wanneer lachgasflessen worden aangetroffen in voertuigen en vermoedt bijgevolg dat het lachgas bestemd is om thuis te gebruiken.

Meerdere bevrageeden geven aan dat lachgas nu minder op de openbare weg wordt gebruikt en meer in privéaangelegenheden dan in het verleden. Een van hen spreekt van een verplaatsing van consumptie op straat door jongeren naar uitgaansgelegenheden (bv. nachtclubs en Shishabars¹¹). Lachgas zou nu meer in het nachtleven worden gebruikt dan in 2021. Meerdere bevrageeden merken op dat lachgas voornamelijk in bepaalde shisha- en loungebars door de klanten ter plaatse wordt gebruikt. Een van hen haalt als anekdote aan dat lachgascapsules als ijsblokjes¹² dienden bij het bestellen van flessen champagne. De verplaatsing van de openbare ruimte naar privéaangelegenheden zou ook verband kunnen houden met de overgang van kleine capsules naar grotere flessen. Het gebruik van grote lachgasflessen in de openbare ruimte zou immers minder praktisch zijn.

2.3 Profiel van mensen die lachgas gebruiken

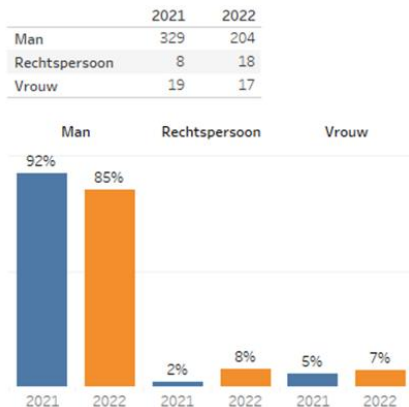
Op basis van deze bevrageing beschikken we over beperkte informatie over de profielen van personen die lachgas gebruiken. De informatie is voornamelijk gebaseerd op de gegevens in de pv's (artikel 43.11 van het APR) die enkel betrekking hebben op mensen die geverbaliseerd werden voor het bezit of het gebruik van lachgas. Het aantal geregistreerde feiten is onder meer afhankelijk van het proactief optreden van de politie. Uit de pv's valt bovendien niet af te leiden of het bezit van lachgas bestemd is voor de verkoop aan anderen of voor persoonlijk gebruik. Om deze redenen dienen de geregistreerde inbreuken voorzichtig geïnterpreteerd te worden bij het vergaren van inzicht over de profielen van mensen die lachgas gebruiken. Gezien de informatie waarover de actoren beschikken verder voornamelijk gebaseerd is op het achtergelaten afval, hebben zij minder zicht op de profielen van de personen die lachgas gebruiken.

Wanneer we de statistieken van de Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) betreffende artikel 43.11 bekijken is de grote meerderheid van de daders in 2022 een man (85%) (N=204) (zie Figuur 3). Hoewel het aandeel vrouwelijke daders licht toeneemt, blijft hun aandeel in 2022 minder dan 10% (N=17). In 18 pv's (8%) is de dader een rechtspersoon (uitgaansgelegenheden), dit zou om zaken kunnen gaan die lachgas onrechtmatig aanbieden (zie hieronder 5. Aankoop en verkoop lachgas). In 2021 ging het nog maar om 2% (N=8), dit stemt mogelijks overeen met de waargenomen trend dat er meer lachgas in uitgaansgelegenheden gebruikt wordt dan voorheen (zie 2.2 Gebruikscontext hierboven). De gemiddelde leeftijd van de daders is 25 (mediaan=24) in 2022 (N=259) (zie Figuur 4).

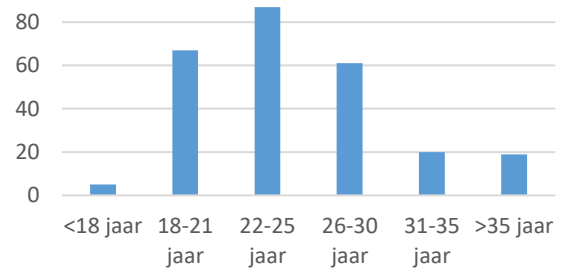
10. Rodeo's of stedelijke rodeo's (rodéos urbains in het Frans) betreft illegaal gedrag op de openbare weg met gemotoriseerde voertuigen waarbij de voorzichtigheid en de verkeersregels worden genegeerd en de veiligheid van weggebruikers en bewoners in gevaar wordt gebracht.

11. Plaatsen waar klanten waterpijpen kunnen roken.

12. Een lachgascapsule wordt erg koud wanneer deze leegloopt.

Figuur 3: Evolutie van het type dader van inbreuken op artikel 43.11 van het APR (2021-2022)

Voor de gemeenten: Sint-Agatha-Berchem, Brussel Stad, Jette, Sint-Jansmolenbeek, Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe

Figuur 4: Aantal pv's voor artikel 43.11 van het APR per leeftijdscategorie in 2022 (N=259)

Voor de gemeenten: Brussel Stad, Sint-Gillis, Jette, Etterbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Lambrechts-Woluwe, Oudergem, Ganshoren, Sint-Agatha-Berchem, Elsene, Anderlecht

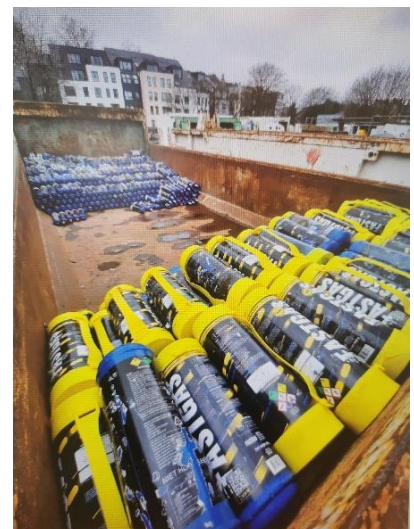
Naast deze cijfers gaven enkele bevroagden tekstuele informatie over de profielen van diegenen die volgens hen lachgas consumeren. Verschillende actoren spreken naast jongvolwassenen eveneens van minderjarigen (bv. 14-17 jaar), terwijl deze groep nauwelijks vertegenwoordigd is in de statistieken van de pv's.¹³ Twee actoren veronderstellen dat het ook om minderjarigen gaat, aangezien afval in de buurt van scholen wordt teruggevonden. Een andere actor volgt dezelfde redenering voor studenten, omdat het afval in de buurt van studentenkoten wordt aangetroffen.

Sommige actoren vermelden dat een aandeel mensen die lachgas gebruiken wellicht ook andere drugs gebruiken (bv. alcohol en cannabis). Een actor baseert zich op het feit dat er bij het afval van lachgas soms ook (afval van) andere drugs worden aangetroffen (bv. cannabis, alcohol). Volgens deze actor worden er echter zelden lachgasflessen teruggevonden op de plaatsen waar traditionele drugs worden gebruikt (bv. cocaïne, heroïne). Tenslotte geven sommige actoren aan dat lachgas niet door de meest kwetsbare populaties (bv. daklozen) gebruikt wordt. Een andere bevroagde spreekt dit echter tegen en merkt op dat in bepaalde wijken vooral mannelijke daklozen of mannen in een kwetsbare situatie, soms polydruggebruikers, tussen 20 en 50 jaar lachgas gebruiken.

3. Omvang van het fenomeen

Wat betreft de evolutie van het totale fenomeen in omvang op basis van het teruggevonden afval zijn de meningen van de bevroagden verdeeld. Sommige actoren geven aan dat er (recent) steeds meer lachgasafval wordt teruggevonden. Een bevroagde merkt bijvoorbeeld op dat er duizenden flessen lachgas in haar gemeente waren teruggevonden in 2022. De netheidsdiensten van een andere gemeente vonden in 2022 in totaal 600 flessen in de openbare ruimte terug, terwijl het voor de twee eerste maanden van 2023 reeds om 1100 flessen ging. Volgens Brussel Energie werd er in januari 2023 4,7 ton afval lachgas opgehaald door de regionale netheidsdiensten in het BHG.

“Gezien de grootte van de flessen denken wij dat het gebruik is toegenomen. Het was niet ongebruikelijk om locaties aan te treffen met vijftig patronen, maar nu vinden we tamelijk grote flessen van 80 tot 240 patronen.”

Figuur 5: Een gemeente verzamelde reeds 1500 flessen

Bron: Openbare netheid & Groene ruimtes van Schaarbeek

13. In de overgrote meerderheid van de gemeentes kan een GAS pas opgelegd worden vanaf de leeftijd van 16 jaar.

Een bevroagde gaat ervan uit dat het gebruik ongewijzigd is, omdat er nu vaker grote lachgasflessen in plaats van capsules worden gebruikt:

“Dit doet vermoeden dat de gebruikte volumes vergelijkbaar zijn, maar dat de achtergelaten sporen verschillend zijn.”

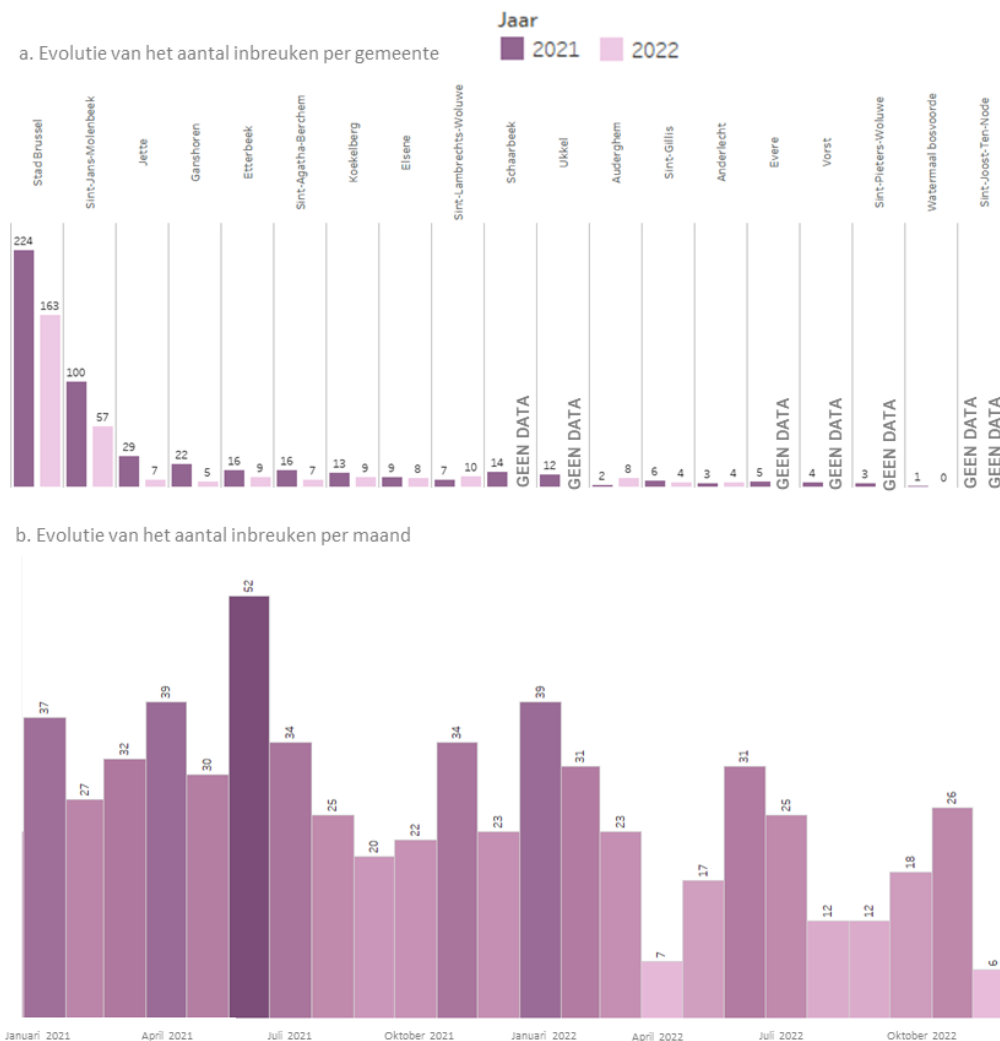
Andere actoren spreken dan weer van een terugloop van het fenomeen, omwille van de recente afname van het totaal aantal sporen van lachgasgebruik die zij in de openbare ruimte waarnemen. Tenslotte geven twee bevroagden aan dat er sporen van lachgasgebruik worden waargenomen in hun gemeentes, maar dat deze marginaal zijn in vergelijking met sporen in verband met ander druggebruik (bv. alcohol en cannabis).

4. Geregistreerde inbreuken

4.1 Artikel 43.11 van het APR

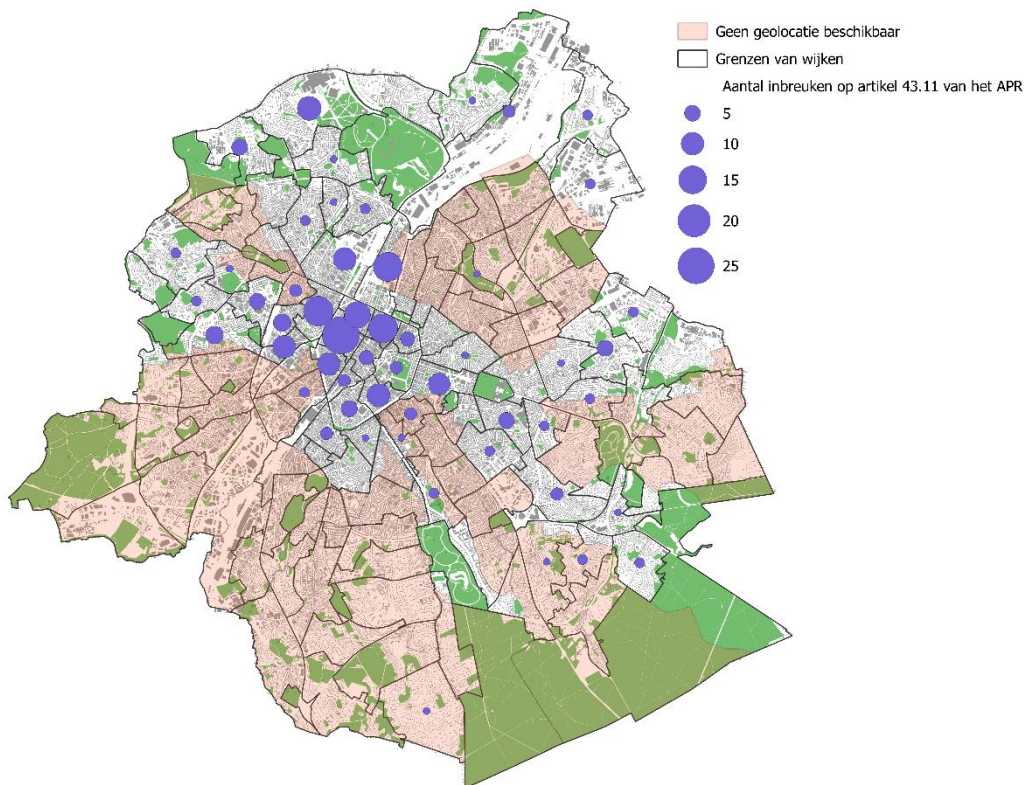
Op basis van artikel 43.11 van het algemeen politiereglement van het BHG (zie inleiding) worden inbreuken in verband met het recreatief gebruik of bezit van lachgas sinds 2020 vastgesteld. Twee bevroagden geven aan dat er volgens hen relatief weinig pv's worden opgesteld met betrekking tot het recreatief bezit of gebruik van lachgas.

Figuur 6: Evolutie van het aantal inbreuken op artikel 43.11 van het APR van de 19 gemeenten van het BHG (2021-2022)*

*Voor de gemeenten: Sint-Agatha-Berchem, Stad Brussel, Jette, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe. Representatief voor 82% van het totaal aantal inbreuken op artikel 43.11 van het APR.

Figuur 7: Aantal inbreuken art 43.11 van het APR in 2022 per wijk in het BHG

Volgens de aangeleverde cijfers van 13 sanctieambtenaren over de GAS, is het gebruik van lachgas 448 keer geverbaliseerd in 2021 en 291 keer in 2022¹⁴. Dit is een daling met 35%. Figuur 6 a) toont de jaarlijkse evolutie per gemeente en laat een daling in de meeste gemeenten zien.¹⁵ De maandelijkse evolutie toont een geleidelijke neerwaartse trend voor reeds twee jaar (zie Figuur 6 b). Hiermee overeenkomstig, geeft een bevragee aan dat het fenomeen niet meer lijkt uit te breiden en mogelijks zelfs afneemt, omdat er minder inbeslagnames zijn. Een andere actor geeft als mogelijke verklaringen voor de afname van het aantal pv's dat de verkoop aan minderjarigen sinds begin 2022 op nationaal niveau verboden is of dat het gebruik zich nu mogelijks vaker in de privésfeer plaatsvindt. Verder vermeldt een bevragee dat in 2020 en 2021 gebruikers relatief meer in groep werden geverbaliseerd (nl. op eenzelfde tijdstip en plaats).

Sommige actoren spreken over een impact van de Covid-19 pandemie op het gebruik van lachgas op basis van inbeslagnames en het afval. Hun bevindingen lopen echter uiteen. Een bevragee verklaart bijvoorbeeld dat "*het vervoer en gebruik van lachgas*" is toegenomen tijdens de COVID-19 pandemie. Hij nuanceert dit echter door te stellen dat het ook verband kan houden met een toename van de controles in verband met het verplaatsingsverbod tijdens de pandemie. Een andere bevragee bevestigt dat er meer pv's tijdens de COVID-19 pandemie waren door het hoger aantal controles. Een andere actor rapporteert dat de hoeveelheid afval van lachgas in het bijzonder tijdens de Covid-19 crisis was toegenomen en spreekt van het ontstaan van een "*grootschalige handel*" met grote lachgasflessen. Nog een andere bevragee geeft aan dat er voor de COVID-19 pandemie in de gemeente al lachgas werkt gebruikt, maar dat tijdens de gezondheidsmaatregelen het verbruik aanzienlijk afnam.

De bevrageden geven aan dat verschillende inbreuken in verband met lachgas werden geconstateerd in het kader van voertuig- en verkeerscontroles (bv. defect remlicht, foutief geparkeerd). Meerdere pv's werden opgesteld naar aanleiding van de vondst van flessen in of bij een voertuig. Volgens de verstrekte cijfers

14. Gemeentes: Brussel Stad, Sint-Gillis, Jette, Etterbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Lambrechts-Woluwe, Oudergem, Ganshoren, Sint-Agatha-Berchem, Elsene, Koekelberg, Watermaal-Bosvoorde en Anderlecht.

15. Enkel Sint-Lambrechts-Woluwe en Oudergem noteerden een stijging tussen 2021 en 2022.

is het niet ongewoon om grote hoeveelheden flessen in auto's aan te treffen. Zo werd er een gemeente een GAS uitgeschreven voor 76 flessen lachgas en in een politiezone drie pv's voor 10 of meer flessen. Drie bevrageden geven aan dat de lachgasflessen in de koffers van auto's en aan de voeten bij passagiers teruggevonden worden. In sommige gevallen is de chauffeur of de passagiers in het bezit van ballonnen.

“Lachgasflessen worden ontdekt in het kader van verkeerscontroles. Auto's waar de koffer volgeladen is met lachgasflessen, waardoor deze bijna over de grond sleept.”

Een bevragee verklaart dat sommige verdachten beweren dat ze de flessen voor anderen vervoeren zonder de intentie om ze zelf te gebruiken (bv. carpoolen voor een feestje). Hij merkt op dat inbreuken in verband met lachgas zelden worden vastgesteld tijdens het gebruik ervan en dat de meeste inbeslaggenomen flessen wellicht bedoeld zijn om thuis te gebruiken. Andere actoren verklaren echter dat er tevens pv's worden opgesteld voor gebruik in geparkeerde auto's (zie 2.2 Gebruikscontext hierboven).

Volgens de gegevens die door de politiezone West zijn meegedeeld, ging het bij 71 van de 360 geregistreerde overtredingen (sinds 01/04/2020) om recidivisten, d.w.z. 20% van de overtreders.

4.2 Andere regelgeving

Tenslotte vormen het vervoer van lachgas en het sluikestorten van lachgasafval inbreuken op andere regelgeving (zie inleiding). Een bevragee meldt bijvoorbeeld twee boetes voor personen die 11 en 25 flessen lachgas vervoerden wegens de niet-naleving van de geldende ADR-regelgeving in 2022. Aangezien in onze bevraging geen specifieke vraag werd gesteld over inbreuken op de ADR regelgeving, is het mogelijk dat deze regelgeving vaker werd toegepast. Verder heeft niemand inbreuken gemeld betreffende afvalpreventie en -beheer. Ook hier werd echter niet specifiek naar gevraagd in de enquête.

5. Aankoop en verkoop lachgas

Volgens de actoren kan lachgas op verschillende wijzen worden verkregen, namelijk in supermarkten (bv. Macro, Cora), nachtwinkels, bouwmarkten (bv. Brico, Gamma), keukenwinkels en andere gespecialiseerde winkels, het internet, via heling, bepaalde leveranciers, dealers, enz. Sommige actoren spreken over de gemakkelijke toegang tot lachgas omdat het vrij verkocht wordt. Een bevragee geeft aan dat jongeren zelf aangeven dat lachgas makkelijk verkrijgbaar is ondanks het wettelijk kader. De meeste bevrageden hebben echter een beperkt zicht op de kanalen waarlangs het lachgas effectief wordt verkregen.

Volgens de bevrageden waren de kleine capsules aanvankelijk gemakkelijk te vinden in bouwmarkten en bepaalde grootwarenhuizen. Een actor vermeldt dat jongeren de lachgaspatronen soms van thuis meenemen, zonder dat hun ouders beseffen dat er misbruik van kan gemaakt worden. Daarnaast geeft hij aan dat minderjarigen hen vertellen dat zij elders gemakkelijk aan lachgas geraken omdat hun ID niet wordt gecontroleerd of dat ze het via volwassenen aankopen.

Volgens verschillende actoren zou lachgas nu reeds een tijd hoofdzakelijk online worden aangekocht, in het bijzonder de grotere flessen. Sommige bevrageden vermelden dat lachgascapsules, -flessen en/of ballonnen in bepaalde nachtwinkels (“clandestien”) worden verkocht op hun grondgebied.

Enkele actoren geven aan dat lachgas nu ook door “dealers” wordt verkocht en dat dit een gevolg zou zijn van de gewijzigde wetgeving waardoor de verkoop aan minderjarigen verboden is. Een bevragee zegt hierover het volgende:

“Volgens getuigenissen van enkele jongeren, uit de wijk waar de straathoekwerkers voornamelijk werken, wordt het lachgas verkocht in de vorm van kleine flessen die na gebruik aan de plaatselijke dealer moesten worden teruggegeven, een soort “statiegeldsysteem”

Ook andere bevrageden spreken van “koeriers” die flessen bezorgen en terug ophalen. Een andere bevragee geeft aan dat er een zekere “handel” zich lijkt te ontwikkelen met betrekking tot de “ongebreidelde verkoop” van lachgasflessen. Volgens bevrageden zouden de flessen voornamelijk uit het buitenland afkomstig zijn (bv. VK, Nederland en Duitsland).

Horecazaken worden tevens genoemd wanneer het over bevoorradingskanalen van lachgas gaat. Twee bevrageden geven aan dat bepaalde horecazaken (bars en discotheken) capsules en ballonnen aanbieden aan hun klanten om ter plekke te consumeren. Ook een andere bevragee stelt dat gezien de sluikstortingen die ze geconstateerd hebben (bv. meerdere kratten vol lege flessen), ze vermoeden dat meer “gestructureerde” plaatsen (bv. shishabars) lachgas aanbieden. Ze kunnen dit echter niet bevestigen.

Ten slotte liggen er aan de aankoop van grotere flessen lachgas in plaats van de kleinere capsules wellicht financiële en praktische overwegingen ten grondslag. Sommige bevrageden geven aan dat het aankopen van een grote fles lachgas goedkoper is en dat het groepsgebruik zou vergemakkelijken. Een lachgasfles is praktischer om te gebruiken wanneer het gas in grote hoeveelheden wordt gebruikt. Daarnaast zijn er bij lachgasflessen niet langer ‘crackers’ of slagroomsputten nodig, wat het gebruik eveneens vergemakkelijkt. Tot slot merkt een bevragee op dat straathoekwerkers een vorm van marketing rond lachgasflessen constateren. Zij vinden namelijk flessen in verschillende vormen en kleuren terug, waarvan de verpakkingen wijzigen (zie kader hierboven).

6. Risico's verbonden aan het ophalen en verwerken van lachgasafval

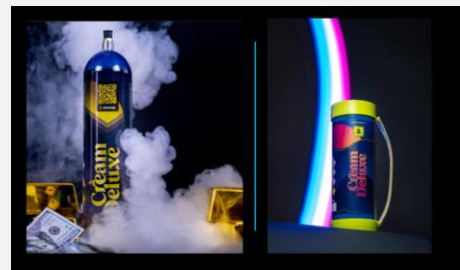
Het afval afkomstig van het gebruik van lachgas behoort niet tot het reguliere afval en vereist specifieke procedures om verwijderd en verwerkt te worden. Dit geldt in het bijzonder voor de grote flessen en tanks. Aangezien het echter om een relatief nieuw fenomeen gaat, zijn niet al deze procedures geformaliseerd en geüniformeerd over het gewestelijk grondgebied. De getuigenissen van de bevrageden laten zien dat het

Lachgas wordt op het internet openlijk verkocht en gepromoot

Lachgas is gemakkelijk toegankelijk op het internet. De verdelers zetten in op het ontwikkelen van producten met aantrekkelijke kleuren, namen en argumenten die het werkelijke doel van het aangeboden product nauwelijks verhullen:

“Voorzien van een plastic handvat om bij elke gelegenheid mee te nemen”

“Geen verzendkosten / Discreet verpakte bestellingen”

Bron: <https://cream-deluxe.com/>

Anderen gaan verder in het promoten van hun producten door het recreatieve gebruik ervan ondubbelzinnig te omschrijven:

“Ideaal voor thuis, in de auto of voor kleine feestjes! Lachgas als partydrug is toegestaan”

afval van lachgas momenteel op verschillende vlakken milieu- en veiligheidsproblemen oplevert. Deze problematieken zijn hoofdzakelijk het gevolg van het feit dat een groot aandeel van de teruggevonden flessen niet leeg zijn en het resterende gas bijgevolg kan ontsnappen.

Een eerste probleem betreft het verzamelen, stockeren en het transporteren van het afval door de orde- en netheidsdiensten. De teruggevonden flessen dienen op een veilige manier verzameld en gestockeerd te worden (bv. bij inbeslagnames) alvorens deze worden getransporteerd. De diensten beschikken echter niet steeds over een geschikte afgesloten ruimte die voldoende groot is (bv. opslagcontainers). Een gelijkaardig probleem vormt het transport van het afval. Omwille van veiligheidsredenen zou het afval getransporteerd moeten worden in een ruimte van een voertuig die afgescheiden is van de chauffeur en eventueel andere inzittenden. Een bevroegde getuigt dat het immers problematisch zou zijn indien de chauffeur het lachgas inademt alvorens of tijdens het besturen van het voertuig. De diensten ondervinden daarnaast moeilijkheden om het afval op een zo snel mogelijke manier te evacueren.

Een volgend veiligheidsrisico betreft het in contact komen met de lachgasflessen, zowel voor personen die lachgas gebruiken als voor de orde- en netheidsdiensten. Verschillende bevroegden geven aan dat de flessen vaak niet volledig leeg worden aangetroffen. Aangezien het om een erg koud gas gaat, bestaat het risico op vrieswonden bij aanraking van het gas. Daarnaast zijn er veiligheidsrisico's wanneer de flessen niet conform wet- en regelgeving werden behandeld en de conditie ervan niet meer in orde is (bv. gasdruk). Een bevroegde merkt hiermee in verband houdend het volgende op:

“De flessen worden soms op ongepaste wijze vervoerd door de overtreeders, aangezien ze vaak niet of zeer losjes zijn vastgemaakt (bv. door middel van een veiligheidsgordel). De flessen worden soms aan de voeten van de passagiers of in de koffer ontdekt.”

Een ernstig veiligheidsprobleem kan ontstaan bij de incorrecte verwerking van de lachgasflessen. Deze kunnen namelijk niet verwerkt worden via het reguliere afvalverbrandingscircuit, vanwege het explosiegevaar in de ovens. Een bevroegde geeft aan dat zij in de mate van het mogelijke openbare vuilniszakken en -bakken doorzoeken en lachgasflessen verwijderen zodat deze niet bij het reguliere afval terechtkomen. De flessen moeten door de leverancier worden teruggenomen en door een particulier bedrijf worden behandeld of verwijderd. Meerdere gemeenten hebben bijvoorbeeld zelf een contract met een gespecialiseerd privébedrijf afgesloten, maar hier zijn zeer hoge kosten aan verbonden.

Lachgasflessen die in de openbare ruimte worden achtergelaten, worden behandeld als illegaal afval en belanden in het circuit van Brussel Energie en vervolgens rechtstreeks in de verbrandingsoven. Op het hoogste punt werden er 50 flessen per uur aangetroffen in het verbrandingsproces. Volgens Brussel-Energie vonden er in de afgelopen maanden verschillende explosies plaats in de verbrandingsovens. Dit brengt de gezondheid en het leven van de werknemers in de fabriek rechtstreeks in gevaar. Bovendien leidt het tot herhaalde stilleggingen van de installaties, omdat de infrastructuur bijvoorbeeld hersteld dient te worden. Bij terugkerende en/of langdurige storingen kan het volledige BHG, de burgers en economische actoren met volksgezondheidsproblemen worden geconfronteerd (bv. afval dat niet meer opgehaald wordt omdat het zich opstapelt bij de verbrandingsovens). Ook de kosten van afvalverwerking zouden waarschijnlijk aanzienlijk stijgen voor de overheidssector en bedrijven.

7. Attitudes en beleidsreacties

Het feit dat de veiligheidsproblemen door het afval van lachgasgebruik zijn toegenomen, heeft reeds tot enkele beleidsmatige reacties en matregelen geleid. Als gevolg van de ernstige problematiek betreffende de verwerking van het afval van lachgas is Brussel-Energie gestart met sensibilisering. Zij hebben organisaties in het BHG via e-mail gecontacteerd en een bijeenkomst van de Brusselse Nachtraad in januari was gewijd aan de problematiek van het afval van lachgas.

Hoewel hier niet specifiek naar gevraagd werd in onze bevraging, hebben enkele actoren aangegeven welke maatregelen volgens hen nodig zijn om een antwoord te bieden op het gebruik van lachgas en de negatieve consequenties hieraan verbonden. Lachgas is volgens een actor populair bij jongeren omdat de effecten van korte duur zijn, geen sporen nalaten en het product geurloos is. Zo kunnen zij na het gebruik ongemerkt naar huis gaan. Verder zouden ze lachgas gebruiken vanwege de beschikbaarheid en het legale karakter ervan en dus niet in aanraking dienen te komen met de illegale drugmarkt. De kenmerken van de drug (gemakkelijke toegang, lage kosten, tijdelijke en euforische effecten, "legale status") dragen volgens een actor bij tot een positief beeld bij veel jongeren. Meerdere bevrageden merken op dat de jongeren de gevaren bagatelliseren en ze onvoldoende besef hebben van de risico's en schadelijke gevolgen van het gebruik, maar ook van het gevaar van het vervoer van de lachgasflessen.

Sommige bevrageden merken op dat zij reeds preventieve maatregelen treffen in hun gemeenten (bv. flyers). Twee actoren halen echter de ontoereikend van sensibilisering en preventie aan en dat er een gebrek aan informatie over de risico's verbonden aan de consumptie van lachgas en het vervoer ervan. Volgens hen is er nood aan gerichte sensibilisering en bewustmakingscampagnes bij het doelpubliek, maar ook bij relevante professionelen. Volgens een actor zijn hier meer preventiemiddelen en geschikte tools voor nodig die jongeren aanspreken (bv. goodies met preventieboodschap, aantrekkelijke visuals). Een andere actor vindt het ministerie van Volksgezondheid een advies moet publiceren en dit probleem moet aanpakken. Wat het afvalbeheer betreft, is het volgens een bevragede onwaarschijnlijk dat jongeren hun afval zelf naar een recyclagepark zullen brengen, omdat het om verborgen gebruik gaat. Het is daarom belangrijk om gebruikers bewust te maken van de risico's die het personeel van de afvalverwerkingsmaatschappij lopen bij het verbranden van dergelijk afval.

Ten slotte bestaat er volgens een bevragede een soort rechtsonzekerheid rond het gebruik van lachgas: *"waardoor straathoekwerkers en gemeenschapswachten niet effectief kunnen ingrijpen. Het product is als zodanig namelijk niet verboden. Bovendien lijken gezondheidswerkers het niet eens te zijn over de negatieve effecten van lachgasgebruik. Het is dan ook moeilijk jongeren bewust te maken van het gebruik van dit product."*

4. Conclusie en discussie

Deze verkennende bevraging bij professionelen actief binnen de netheids-, preventie- en veiligheidssector in het BHG werpt licht op de evoluties van het recreatief gebruik van lachgas in de openbare ruimte, dat zowel op vlak van veiligheid als gezondheid risico's vormt.

Een eerste belangrijke voorlopige bevinding is de evolutie van het gebruik van kleine lachgaspatronen naar grotere lachgasflessen. Internationaal wordt dezelfde tendens waargenomen (Amsterdam et al., 2021) en de trend is mogelijks overgewaaid uit Nederland. Een mogelijke oorzaak hiervan is het inperken van de legale beschikbaarheid van het product. Leveranciers verkopen nu grotere flessen specifiek gericht op de recreatieve markt, wellicht als gevolg van de winstgevendheid ervan. Dit heeft als consequentie dat lachgas aanzienlijk goedkoper werd en dit bevorderde breder en intensiever gebruik van grotere volumes lachgas (EMCDDA, 2022). De risico's verbonden aan het gebruik van grotere flessen lachgas zijn groter dan aan kleine patronen op vlak van gebruik (bv. dosering, vrieswonden, longletsels door de hogere druk) (EMCDDA, 2022).

Grotere lachgascilinders zorgen voor meer gezondheids- en veiligheidsrisico's

Deze bevraging laat zien dat het gebruik van lachgas tot verschillende vormen van overlast leidt. Het achtergelaten afval, in het bijzonder de grotere lachgasflessen, zorgt voor veiligheidsproblemen voor professionelen op vlak van het verzamelen, transport, stockage en de verwerking van het afval. De lachgasflessen die in het reguliere afvalcircuit terechtkomen, veroorzaken explosies in de verbrandingsovens van de afvalverwerkingsmaatschappij. In het buitenland wordt men met dezelfde problematiek geconfronteerd (EMCDDA, 2022). Wanneer de verbrandingsovens frequent moeten worden stilgelegd, kan dit tot problemen leiden op vlak van volksgezondheid in de bredere samenleving. De afvalproblematiek heeft bovendien een financiële impact voor het Gewest. Het blijft daarom noodzakelijk om over deze veiligheidsproblematiek te sensibiliseren bij betrokken actoren (bv. horeca, veiligheids- en netheidsdiensten) zodat het afval niet in het reguliere afvalcircuit eindigt. Aan het ophalen en de verwerking van het afval van lachgas zijn echter hoge kosten voor de autoriteiten verbonden, die genoodzaakt zijn om eigen oplossingen voor afvalverwijdering te zoeken. In sommige steden in België worden de afvalverwerkingskosten bij inbeslagnames verhaald bij de dader.

Aan de hand van deze verkennende bevraging kan een eerste beeld worden geschetst van mensen die lachgas in de openbare ruimte recreatief gebruiken. Al dienen de data zeer voorzichtig worden geïnterpreteerd omwille van de beperkingen van dit onderzoek. Het lijkt meestal om jonge mannelijke personen te gaan die in groep op discrete plaatsen in de openbare ruimte gebruiken, en soms op minder discrete locaties (bv. in het uitgaansleven). Het blijkt dat sommige jongvolwassenen lachgas in (geparkeerde) auto's gebruiken, mogelijks omwille van het gebrek aan privéalternatieven. Deze trend wordt eveneens in het buitenland waargenomen (Gérome & Talva 2022; Nabben et al., 2021). Het gebruik van lachgas in auto's houdt gezondheidsrisico's in wanneer er onvoldoende wordt geventileerd en kan zelfs noodlottig zijn (EMCDDA, 2022). Het gebruik in voertuigen is tevens een verontrustende bevinding vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid. De bevindingen van de actoren wijzen mogelijks op het rijden onder invloed van lachgas. Het gebruik van lachgas in het verkeer is echter moeilijk om te detecteren en te bewijzen (EMCDDA, 2022).

Meer aandacht nodig voor het gebruik van lachgas in het verkeer omwille van de veiligheidsrisico's

Internationaal onderzoek laat zien dat het gebruik van lachgas populair zou zijn bij jongeren omwille van de ruime beschikbaarheid, legale status en de relatief lage kosten (EMCDDA, 2022; Nabben et al., 2021), al is het recreatief gebruik in het BHG niet langer legaal door het APR. Uit onze bevraging kwam naar voor dat jongeren het gebruik bovendien geheim kunnen houden voor hun ouders door de kortstondige duur van de effecten. Deze hypothese wordt bevestigd door eerder onderzoek in Frankrijk: *"De vluchtige effecten van lachgas zijn ook van belang voor deze groep: ze veranderen de bewustzijnstoestand niet gedurende lange tijd, zoals het geval bij alcohol of cannabis kan zijn, en dus is het mogelijk om naar huis te gaan zonder de argwaan van de ouders te wekken, of om te gebruiken tijdens de tijdsintervallen die het dagelijks leven van jongeren bepalen (tussen de lessen door of op weg naar huis van school)"* (eigen vertaling) (Gérome & Talva, 2022, p. 4).

Een andere bevinding die voortkomt uit deze bevraging is de verplaatsing van het gebruik van lachgas in het openbaar naar het uitgaansleven, namelijk in bepaalde bars en nachtclubs (cf. Gérome & Talva, 2022). Dit is een zorgwekkende vaststelling die mogelijks wijst op de betrokkenheid van bepaalde uitgaansgelegenheden bij het gebruik van lachgas. Vanuit het oogpunt van de openbare netheid is het verontrustend dat de inrichtingen die dit soort consumptie vermoedelijk aanbieden de regelgeving inzake afval niet lijken na te leven. Het is bijgevolg belangrijk dat horecazaken zowel gecontroleerd worden op het gebruik van lachgas door klanten als op de onrechtmatige verkoop ervan.

Nood aan controle op de onrechtmatige verkoop van lachgas

Het is duidelijk dat er zowel hier als in het buitenland naar oplossingen wordt gezocht om een antwoord te bieden op de schadelijke gevolgen van het gebruik van lachgas, inclusief het achtergelaten afval. Hierbij is (gedeeltelijke) criminalisering vaak een van de pistes om de vraagzijde aan te pakken. Op niveau van het BHG is het recreatief gebruik van lachgas verboden en op nationaal niveau is het verkoop aan minderjarigen aan banden gelegd. Er is nog geen algemeen verbod op nationaal niveau, maar momenteel zou er een wetsvoorstel besproken worden om de verkoop, vervoer en bezit van lachgas voor recreatieve redenen te verbieden (RTBF, 2022). In Nederland ging een dergelijk nationaal lachgasverbod reeds van kracht op 01 januari 2023 (Rijksoverheid, 2022) en de Britse regering kondigde zeer recent dergelijk verbod aan (VRT, 2023).

Indien men overweegt om het bezit en gebruik van lachgas algemeen te criminaliseren dan is het belangrijk om in te schatten wat mogelijks 'onbedoelde' gevolgen van een dergelijk verbod kunnen zijn. Het Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving stelt dat: *"Het beperken van het aanbod kan leiden tot de betrokkenheid van criminele organisaties. Dit kan zorgen voor een toename van diefstal en omleiding ('diversion') van de legale bevoorradingsketen. Het kan ook leiden tot zelfgemaakte of de illegale productie van lachgas. Technieken die beschikbaar zijn op het internet, waaronder doe-het-zelfvideo's, vormen een hoog risico op explosie en besmetting met stikstofoxiden, die longtoxiciteit veroorzaken die levensbedreigend kan zijn"* (eigen vertaling) (EMCDDA, 2022, p. 16). In de Nederlandse pers wijzen ze voor de recente toename in explosies in de verbrandingsovens richting het totaalverbod op recreatief gebruik en de lachgasflessen die bijgevolg niet langer kunnen ingeleverd worden voor statiegeld (Het Parool, 2023).

Uit onze verkennende bevraging blijkt dat er zich een ongereguleerde of illegale handel van lachgas lijkt te ontwikkelen, al is hier meer onderzoek voor nodig. Enkele actoren gaven aan dat dealers het psychoactieve gas lokaal verkopen. Deze ontwikkeling wordt eveneens in het buitenland vastgesteld (EMCDDA, 2022). Jongeren zouden lachgas volgens de bevrageden echter voornamelijk online aankopen. Tegenwoordig bestaan er verscheidene gespecialiseerde online shops die lachgas en toebehoren verkopen en promoten voor recreatief gebruik. De producten kunnen op ieder moment thuis bij de klant worden bezorgd (EMCDDA, 2022; Nabben et al., 2021). Internationaal onderzoek laat zien dat ook sociale media in sommige regio's een belangrijke rol spelen bij de handel in de drug (Gérome & Talva 2022; EMCDDA, 2022). Het inperken van het aanbod heeft wellicht geleid tot de verplaatsing van de markt online (EMCDDA, 2022). Omwille van de gezondheids- en veiligheidsrisico's is het belangrijk dat grote lachgasflessen echter steeds worden verboden voor recreatief gebruik.

Strikte regulering van psychoactieve stoffen en de handhaving ervan is steeds noodzakelijk, maar dit dient gepaard te gaan met maatregelen op vlak van preventie, harm reduction en hulpverlening. Een dergelijke integrale aanpak is noodzakelijk om zowel het gebruik, inclusief problematisch gebruik, als het aanbod structureel aan te pakken. De Vlaamse vereniging voor Alcohol en Drugs (VAD) bracht handvaten uit voor een lokale geïntegreerde aanpak van lachgas, met zeer uitgebreide informatie nuttig voor het lokaal beleid van steden en gemeenten (zie VAD, 2021).

Nood aan meer gerichte sensibilisering en preventie binnen risicogroepen

Volgens eerder onderzoek wordt lachgas minder als een drug, maar als een ongevaarlijk middel gepercipieerd door diegenen die het gebruiken (Trimbos-instituut, 2018; EMCDDA, 2022), omwille van zijn legale status en algemene verkrijgbaarheid (Nabben et al., 2021). Er is bijgevolg meer preventie en sensibilisering noodzakelijk over de effecten van het gebruik van lachgas op korte en lange termijn. In het bijzonder wat het veelvuldig gebruik van grote hoeveelheden lachgas betreft. Internationaal onderzoek laat zien dat het meestal om occasioneel gebruik gaat, maar dat problematisch gebruik licht stijgt (Amsterdam et al., 2021) en gelinkt wordt aan het gebruik van grotere flessen (EMCDDA, 2022). Daarnaast is er een hoger bewustzijn nodig over de gezondheids- en veiligheidsrisico's van lachgas afkomstig van een ongereguleerde markt. De oorsprong en de kwaliteit van veel van het lachgas dat in omloop is voor recreatief gebruik is ongekend (EMCDDA, 2022). Niet-conforme lachgasflessen in slechte condities kunnen zowel een veiligheidsrisico vormen voor de gebruiker als de orde- en netheidsdiensten.

Een van de actoren wees op het belang van het aanspreken van jongeren op hun milieubewustzijn om de schade geassocieerd met het gebruik terug te dringen. Deze preventiestrategie werd in het verleden bijvoorbeeld reeds uitgetoetst bij MDMA (zie Trimbos-instituut, 2022). Ook in het kader van lachgas kunnen jongeren bewust worden gemaakt van zowel de milieuschade (Trimbos-instituut, 2018) als de veiligheidsrisico's van lachgasflessen die worden achtergelaten. Hier rijst echter de vraag of jongeren de flessen naar een recyclagepark zullen brengen of steeds aan een leverancier zullen teruggeven, aangezien recreatief gebruik verboden is. Een mogelijke maatregel om het rondslingerend lachgasafval een halt toe te roepen is een statiegeldregeling. Een dergelijke maatregel vraagt om grote investeringen en is wellicht moeilijk verenigbaar met een verbod op recreatief gebruik.

Het is belangrijk dat preventie van recreatief lachgasgebruik telkens gericht gebeurt in risicogroepen, aangezien algemene preventie onbedoeld kan resulteren in het normaliseren en promoten van het gebruik (EMCDDA, 2022). Uit deze verkennende bevraging blijkt dat in het nachtleven lachgas in shishabars zou worden gebruikt. Dit ziet men eveneens in het buitenland (G erome & Talva, 2022). Uit internationaal onderzoek blijkt dat gerichte, culturele preventie noodzakelijk is, aangezien lachgas vaker overmatig door jonge mensen met een migratieachtergrond wordt gebruikt en zij mogelijk kwetsbaarder zijn voor de sociale risico's van het gebruik (Nabben et al., 2021; EMCDDA, 2022; van den Toren et al., 2021). Een bevolkingsgroep die een bijzonder risico lijkt te lopen vanwege haar culturele normen, het gebrek aan effectieve middelen en sociale leerprocessen zijn moslim adolescenten en jongvolwassenen. Deze doelgroep is bovendien moeilijk te bereiken en blijkt vaak te laat hulp te zoeken (Nabben et al., 2021).

Verschillende expertisecentra brachten reeds infoches en brochures uit over lachgas en de risico's over het gebruik ervan (zie bv. de druglijn, 2022; Trimbos-instituut, 2018; Sciensano, 2020). Het is belangrijk dat deze reeds beschikbare informatie, zowel het doelpubliek als professionelen die met hen in contact komen, bereikt (bv. gezondheidswerkers, straathoekwerkers, politie, leerkrachten). Daarnaast is het van belang dat diegenen die reeds gebruiken op de hoogte zijn van de informatie op vlak van harm reduction om eventuele schade als gevolg van het gebruik te beperken (zie bv. Safe 'n Sound, 2022; Spiritek, 2019).

Ten slotte zien we dat het aantal pv's voor het bezit of het gebruik van lachgas voor recreatieve redenen recent een neerwaartse trend vertoont. Mogelijks zorgde de Covid-19 pandemie onrechtstreeks voor een piek in het aantal pv's door het verhoogd aantal controles, maar op basis van deze bevraging kunnen we hiervoor geen sluitende verklaring voor geven. De cijfers over de gemeentelijke administratieve sancties laten zien dat de overgrote meerderheid van de overtreders een geldboete kreeg. Om personen bewust te maken van de gevaren van het gebruik van lachgas, zouden de sanctionerend ambtenaren kunnen overwegen om een alternatieve sanctie te geven (bv. opleiding in het kader van gemeenschapdiensten).

Meer contextuele informatie nodig over het fenomeen (bv. gebruiksprofielen, -motieven en aankoopwijzen)

We komen tot de conclusie dat er weinig actuele informatie beschikbaar is over het gebruik van lachgas in het BHG en ruimer in België. Er ontbreekt in het bijzonder contextuele informatie, zoals aankoopwijzen, gebruiksprofielen, -motieven en -context. Het is noodzakelijk om mensen die lachgas gebruiken te bevragen in toekomstig onderzoek om het beleid onderbouwd te kunnen informeren. Hiervoor is eveneens monitoring noodzakelijk op het gebied van prevalentiecijfers van gebruik en problematisch gebruik (bv. hospitalisaties) in de algemene bevolking en risicogroepen.

Referenties

- Bruzz (2023). *Lachgashulzen doen Brusselse verbrandingsovens stilvallen*. (31/01/2023). Raadpleegbaar online op <https://www.bruzz.be/samenleving/lachgashulzen-doen-brusselse-verbrandingsovens-stilvallen-2023-01-31>
- de druglijn (2022). *Lachgas en andere vluchtige stoffen. De meest gestelde vragen*. VAD, Brussel. Online raadpleegbaar op: https://www.vad.be/assets/faq_vluchtigesnuifmiddelen_website
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2022). *Recreational use of nitrous oxide: a growing concern for Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg. Raadpleegbaar online op: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/14934/20225054_PDF_TD0922561ENN_002.pdf
- Eurotox (2022). *L'usage détourné de protoxyde d'azote en Belgique francophone: mise à jour de la situation épidémiologique*. Raadpleegbaar online op: <https://eurotox.org/2022/02/01/lusage-detourne-de-protoxyde-dazote-en-belgique-francophone-mise-a-jour-de-la-situation-epidemiologique>
- FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu (2021). *Specifieke regelgeving voor producten op basis van tabak*. Raadpleegbaar online op: <https://www.health.belgium.be/nl/specifieke-regelgeving-voor-producten-op-basis-van-tabak-2>
- Gérome, C., & Talva, A. (2022). Les usages psychoactifs du protoxyde d'azote. *Tendances*. Août, 1-7.
- Het Parool (2023). AEB: Sinds lachgasverbod opmerkelijke toename explosies bij afvalverwerking. Raadpleegbaar online op: <https://www.parool.nl/amsterdam/aeb-sinds-lachgasverbod-opmerkelijke-toename-explosies-bij-afvalverwerking-b444f2fd/?referrer=https%3A%2F%2Ft.co%2F>
- Nabben, T., Weijs, J., & van Amsterdam, J. (2021). Problematic use of nitrous oxide by young Moroccan-Dutch adults. *International journal of environmental research and public health*, 18(11), 5574.
- Safe 'n Sound (2022). *Lachgas*. Raadpleegbaar online op: <https://safesound.be/?product=lachgas>
- Sciensano (2020). *Factsheet. Nitrous oxide (N2O)*. Brussels, Belgium. Raadpleegbaar online op: https://www.sciensano.be/sites/default/files/factsheet_nitrous_oxide.pdf
- Spiritek (2019). *Protoxyde Azote*. Raadpleegbaar online op: <https://www.spiritek-asso.com/wp-content/uploads/2019/01/Protoxyde-Azote.pdf>
- Trimbos-instituut (2018). *Factsheet. Lachgas*. Update maart 2018. Raadpleegbaar online op: <https://www.trimbos.nl/docs/fff0f1ee-c774-4ed0-adbb-b63493d6450f.pdf>
- Trimbos-instituut (2022). *Bijtende Bende: gevolgen van drugsafval ervaren*. Raadpleegbaar online op: <https://www.trimbos.nl/kennis/drugs-milieu-criminaliteit/bijtende-bende/>

- Rijksoverheid (2022). *Per 1 januari 2023 verbod op lachgas*. Nieuwsbericht (14/11/2022). Raadpleegbaar online op: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/11/14/per-1-januari-2023-verbod-op-lachgas>
- RTBF (2022). *L'interdiction de vente du gaz hilarant sur la table du gouvernement*. (08/12/2022). Raadpleegbaar online op: <https://www.rtbf.be/article/linterdiction-de-vente-du-gaz-hilarant-sur-la-table-du-gouvernement-11119833>
- VAD (2021). *Lachgas. Handvatten voor een lokaal actieplan*. Online raadpleegbaar op: <https://www.vad.be/artikels/detail/lachgas-handvatten-voor-een-lokaal-actieplan>
- VAD (2023). *VAD-Leerlingenbevraging In het kader van een drugbeleid op school. Syntheserapport schooljaar 2021-2022*. VAD, Brussel. Online raadpleegbaar op: <https://www.vad.be/catalogus/detail/vad-leerlingenbevraging-2021-2022>
- van Amsterdam, J. G., Nabben, T., & van den Brink, W. (2022). *Increasing recreational nitrous oxide use: Should we worry? A narrative review*. *Journal of Psychopharmacology*, 36(8), 943-950.
- van Amsterdam, J., Brunt, T. M., Nabben, T., & van den Brink, W. (2021). *Recreational N2O use: just laughing or really bad news?*. *Addiction*, 117(2), 268-269.
- van den Toren, S. J., van Grieken, A., & Raat, H. (2021). *Associations of socio-demographic characteristics, well-being, school absenteeism, and substance use with recreational nitrous oxide use among adolescents: A cross-sectional study*. *PloS one*, 16(2), e0247230.
- VRT (2023). *Verenigd Koninkrijk gaat lachgas verbieden: "Drug draagt bij aan asociaal gedrag"* (26/03/2023). Raadpleegbaar online op <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/03/26/britse-overheid-gaat-lachgas-verbieden/>

Dankwoord

De auteurs danken alle actoren die aan deze analyse hebben bijgedragen door hun gegevens en ervaringen te delen, met name de Brusselse politiezones, Leefmilieu Brussel, Net Brussel, Brussel-Energie, de sanctionerend ambtenaren, preventiediensten (interne evaluatoren en preventieambtenaren) en netheidsdiensten van de 19 gemeenten van het BHG. Onze bijzondere dank gaat uit naar Politiecommissaris Steven Saerens om in het kader van deze analyse geïnterviewd te worden als expert. Verder wensen we de analisten van het Observatorium te bedanken voor hun constructieve feedback.

Coördinatie: Sophie CROISET (*Observatory*)

Directie van het Observatorium van safe.brussels: Christine ROUFFIN (*Observatory*)

Contact : safe.brussels - Tel : +32 (0) 507 99 11 - contact@safe.brussels - de Lignestraat 40 - 1000 Brussel

Meer informatie over de *Flash Paper* nr3 « Lachgas » : www.safe.brussels

© safe.brussels 2023. Alle rechten voorbehouden
D/2023/14.168/14

Verantwoordelijke uitgever : Sophie LAVAUX, Directeur- generaal- de Lignestraat 40 – B-1000 Brussel

Het geheel of gedeeltelijk kopiëren van deze publicatie is enkel toegestaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de bron duidelijk wordt vermeld als volgt: Observatory (2023). Recreatief gebruik van lachgas in de openbare ruimte in het BHG. Een verkennende bevraging bij preventie-, veiligheids- en netheidsdiensten, *Flash Paper van het Observatorium – nr.3*, Brussels: safe.brussels, 2023.